

УДК 371.1 (091) :140.8

Пантюк М.П.*

**АКСІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІОГРАМИ ВЧИТЕЛЯ ЯК СУБ'ЄКТА
ВИХОВАННЯ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)**

У статті йдеться про аксіологічні основи професіограми вчителя як суб'єкта виховання в історичному аспекті, сутність і зміст аксіологічного підходу в підготовці вчителя до виховної роботи. На підставі опрацювання архівних матеріалів, публікацій у тогочасній пресі, посібників та монографій вчених-педагогів проаналізовано головні пріоритети професіограми вчителя як суб'єкта виховання. Відображено залежність формування професіограми вчителя від соціального замовлення. Розглянуто загальнолюдські цінності з огляду на формування професіограми вчителя та підготовки його до виховної роботи. Визначено перелік педагогічних здібностей, що становлять собою синтез багатьох якостей розуму, почуттів і волі особистості.

Ключові слова: професіограма вчителя, цінності, виховання, національна школа.

Учитель завжди був і залишається відзеркаленням усіх процесів, що відбуваються в суспільстві. Його роль і значення у формуванні особистості учня вчені фіксують у професіограмі.

Професіограма учителя як його оптимально компонований портрет була предметом педагогічної творчості багатьох учених – від Яна Амоса Коменського до сучасних дослідників, які працюють у цій царині.

Зокрема вони доводять, що професіограма учителя є «ніби реєстром, яка включає сукупність особистих ділових, певний обсяг суспільно-політичних, психолого-педагогічних і спеціальних знань, а також програму педагогічних умінь і навичок, необхідних для виконання вчителем його повсякденних професійних обов'язків» [9, с. 76]. У педагогіці вищої школи вважається загальновизнаним, що професійні вимоги до вчителя повинні складатися з трьох основних комплексів: загальногромадянських рис; рис, що визначають специфіку професії вчителя; спеціальних знань, умінь і навичок з предмета (спеціальності) [10, с. 8].

Метою статті є розкрити аксіологічні основи професіограми вчителя як суб'єкта виховання.

Зважаючи на сучасне національно-демократичне соціальне замовлення, педагогічно-сучасники доводять, що підґрунтям для оптимальної взаємодії вихователя і вихованця повинні бути партнерські стосунки, а підготовка майбутнього вчителя до виховної роботи – базуватися на усвідомленні важливості свободи, відповідальності й активності як вихователя, так і вихованця: «Суттєвим у професійній підготовці педагога є готовність до зміни характеру взаємодії в навчально-виховному процесі: від суб'єкт-об'єктної до суб'єкт-суб'єктної, яка проявляється не тільки в предметному плані, а й у зміні особистісного розвитку кожного суб'єкта» [18, с. 3].

Формування окремих педагогом власної професіограми в результаті дає підстави говорити про становлення професіонала. Цю категорію вчені визначають як «...особистість, що володіє нормами професії як у мотиваційному, так і в інструментальному планах, результативно й успішно, з високою продуктивністю і якістю здійснює свою трудову діяльність, відзначається розвиненими професійними перспективами, самостійно будує сценарій свого професійного життя, розвиває свою особистість та індивідуальність засобами професії, протистоїть зовнішнім перешкодам, збагачує досвід професії оригінальним творчим внеском, сприяє підвищенню престижу своєї професії в суспільстві і суспільного інтересу до неї» [16, с. 50].

* © Пантюк М.П.*

Психологи, обґрунтовуючи професіограми, удаються до визначення переліку педагогічних здібностей, що становлять собою синтез багатьох якостей розуму, почуттів і волі особистості. Так, В. Крутецький, спираючись на дослідження Ф. Гноболіна, виокремлює дидактичні, академічні, перцептивні, мовні, організаційні, авторитарні, комунікативні здібності, а також педагогічну уяву й здібність до розподілу уваги. О. Щербаков до найважливіших педагогічних здібностей відносить дидактичні, конструктивні, перцептивні, експресивні, комунікативні та організаційні [10, с. 8].

Аналіз наукової літератури свідчить, що основними складовими професіограми вчені вважають аксіологічну й креативну. Важливість і незаперечність аксіологічних засад діяльності педагога доводить увесь історичний досвід: саме вчитель формував ціннісні орієнтації вихованців, які в майбутньому ставали громадянами, і від того, на яких позиціях стояв учитель, залежав стан розвитку як особистості, так і суспільства загалом. Це ґрунтовно викладено у матеріалах Першого українського педагогічного конгресу, який відбувся у Львові 1935 року: «...учитель як громадянин і як людина повинен вічно навчатися і творити душею той новий світ нового покоління, яке сповнить заповіт воскресіння. Школа такого вчителя не має приготувати до життя, але стати самим життям, в якому еднаються духом учитель зі своїми учнями в одно тіло» [15, с. 112].

Важливим для побудови цілісної системи процесу виховання є формування ієрархії цінностей – фундаментальних понять, які визначають вектор розвитку виховної системи. Як зазначає В. Скотний, «кожна людина живе в певній системі цінностей, предмети і явища якої покликані задовольняти її потреби. Можна сказати, що цінність відображає спосіб існування особистості. Причому різні цінності мають для неї різне значення, з цим пов'язана ієрархія цінностей. Як і самі цінності, їх ієрархічна структура має конкретно-історичний і особистісний характер» [19, с. 405]. Найважливішими в демократичному, гуманному суспільстві вважаються загальнолюдські цінності, тобто ті, що ґрунтувалися на моральних категоріях: «загальнолюдські цінності – суттєва складова духовної культури людства, сукупність загальних та загальнозначущих, морально-естетичних ідеалів, яка відображає ставлення людини до тих чи інших властивостей об'єктивної, предметної або суб'єктивної, ідеальної реальності. Вони сформувалися в процесі активної суб'єкт-об'єктної діяльності людей на основі потреб, мотивів, інтересів, культурно-історичного та морально-естетичного досвіду людства. Загальнолюдські цінності складають виховний ідеал, який відбивається в звичаях, традиціях, мистецтві. Він твориться віками й по традиції переходить від старших поколінь до молодших, що його доповнюють й удосконалюють» [21, с. 12-14].

Аксіологічний підхід був підґрунтям педагогічної спадщини чи не всіх педагогів досліджуваного періоду, проте система цінностей та їхня ієрархія зазнавали значних змін, а часто й тотальних деформацій через соціальне замовлення панівної ідеології. Г. Васянович, визначаючи філософські засади сучасного українського виховання, зазначає: «Чільне місце серед філософських засад українського виховання посідає ідея гуманізму. Гуманізм як новий світогляд визнає людину вищою цінністю. Ставлення до дитини та до її духовного життя як до абсолютної самодостатньої вартості є фундаментальною підвалиною гуманної педагогіки» [1, с. 334]. Українські педагоги-сучасники обстоюють думку, що аксіологічний підхід має особливо важливе значення у процесі підготовки вчителів до виховної роботи, оскільки є підґрунтям для становлення демократичної та дитиноцентрованої парадигми виховання.

На ґрунті пріоритету та незмінності загальнолюдських цінностей стояли педагоги-гуманісти І. Огієнко, Я. Чепіга, С. Русова, І. Франко, В. Сухомлинський та ін.

Так, І. Огієнко був переконаний, що українська школа повинна будуватися на ґрунті моралі та християнських традицій, а підготовка учителя до виховної роботи – на моралі, духовності, любові до Батьківщини, народу, людини, повазі до

дитини [11, с. 47]. Важливим і дієвим методом формування загальнолюдських цінностей особистості вчений вважав молитву і став автором рідномовної молитви школяра.

Аксіологічного підходу чітко дотримувався Я. Чепіга. Особливий акцент у його спадщині ставиться на проблемах виховання та цінностях людського життя. Цій темі вчений присвятив низку наукових праць. Це «Проблеми виховання й навчання», «Національне виховання», «Фізичне виховання», «Моральне виховання в справі виховання», «Страх і кара», «Національність і національна школа», «Психофізіологічні основи правопису», «Увага і розумовий розвиток дитини».

Аналізуючи педагогічну спадщину С. Русової – відомого вченого, науковця, педагога, громадського діяча, не можна не відзначити її особливу турботу про підготовку вчителя до роботи у новій, національній школі, де важливою підвалиною існування стануть саме мораль, любов і духовність. Вчителька вона називала «апостолом Правди і Науки». С. Русова вважала, що лише шляхом доброї підготовки вчителя можна організувати освітню справу так, що та буде максимально корисною для держави та окремої особистості. На її думку, вихователь несе особливу відповідальність перед суспільством за свою діяльність, а тому повинен дбати про власне моральне обличчя та ділову якість.

Вагомим у справу підготовки вчителів до виховної роботи був внесок відомого освітнього діяча, поета, прозаїка, драматурга, автора багатьох підручників для школи С. Черкасенка. Через владні репресії він був позбавлений можливості безпосередньо займатися навчанням і вихованням школярів, тому був активним видавцем, одним зі співвидавців, співавторів видавництва «Український учитель», яке першим у наддніпрянській Україні започаткувало видання журналу «Світло». На його сторінках публікувалися різноманітні статті С. Черкасенка, які стосувалися проблем виховання учнів, популяризації педагогічних знань; тут автор обґрунтовує питання викладання рідною мовою, доводить необхідність морального виховання учнів, розглядає проблеми перевиховання дітей, наголошує на причинах існування проблеми дитячого самогубства тощо [22].

Аксіологічний підхід у вихованні пропагується вченим через видавництво педагогічної літератури, що дає змогу широкому загалові педагогічних працівників ознайомитися з передовими освітніми концепціями і визначитися із власною стратегією діяльності. 1914 року С. Черкасенком було започатковано серію книжок «Українська педагогічна бібліотека». У ній першими з'явилися його праці, потім роботи Я. Чепіги «Самовиховання вчителя», С. Васильченка «В сучасній школі», С. Русової «Нова школа» та інші.

Серйозно займався С. Черкасенко проблемою підготовки вчителів. За його редакцією започатковується журнал «Вільна українська школа», де друкуються праці автора та інших видатних українських педагогів, рецензії на педагогічні видання. Загалом це видання активно популяризувало педагогічні знання, що сприяло підготовці вчителя до виховної роботи.

Прихильником ціннісного підходу у вихованні був також Я. Мамонтов. Учений у педагогічній діяльності намагався реалізувати ідею Добра, Істини і Краси, вважаючи, що саме в такому поєднанні вони зможуть найбільш продуктивно реалізувати завдання виховання особистості. Я. Мамонтов є автором художньо-дидактичного методу в навчанні і вихованні. Пов'язуючи його з особистістю вчителя, здатністю його до творчості, педагог уважав, що лише так можна досягти мети і позитивних результатів у вихованні.

Усі ці ідеї активно пропагувалися вченим у процесі читання лекцій в Харківському інституті народної освіти (ХІНО), на педагогічних курсах імені Г. Сковороди, завданням яких була підготовка вчителів до навчальної та виховної роботи.

Нові тенденції прослідковуються в діяльності А.Макаренка. Ключовою у його творчості була проблема шкільного виховання. Формуючи модель виховання в рамках навчально-виховного закладу обґрунтовує питання дисципліни, режиму, окремо зупиняється на особистості вихователя, його педагогічній діяльності [14]. Саме А.Макаренкові належить теорія перспективних ліній (близька, середня, далека перспективи).

Зазначимо також, що у своїй творчості А.Макаренко глибоко досліджував проблеми моралі, що не завжди було співзвучно з ідеологією тогочасного режиму. На сторінках своїх праць він оперував такими моральними та етичними категоріями, як честь, гідність, гордість, обов'язок, щастя, шляхетність. Ці риси він прагнув виховувати у своїх вихованців-колоністів і закликав до цього вчителів-вихователів [12].

Особливо педагог наголошував на могутності виховного впливу, він був переконаний: якщо людина недостатньо вихована, то відповідальність за це лежить на вихователях. Під педагогікою А. Макаренко розумів широку «стихію виховання», яка реалізується не лише вихователями, а й усім укладом життя, він підкреслював, що явище виховання є надзвичайно широким і не можна розуміти його лише таким, що притаманне вихованню [8, с. 73].

Система загальнолюдських цінностей зазнає деформації, а часом і цілковитої руйнації у період так званого «будівництва комунізму», коли у жертву примарній ідеї було принесено мільйони людських життів. Ці процеси негативно відбилися і на освітньому полі.

Проблема цінностей виховання була ключовою і в педагогічній спадщині А.Волошина, який активно працював у царині підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи і зумів донести йому власні передові педагогічні ідеї. Уважаючи, що повноцінний політичний, господарський, культурно-духовний розвиток українського народу залежить від того, як поставлена справа виховання в суспільстві, учений обґрунтуванню цих постулатів присвятив низку праць: «Загальна педагогіка», «О соціальному вихованню», «Педагогіка и дидактика», «Педагогічна психологія» [3–6]. Тут розкриваються загальнопедагогічні питання, виокремлюються особливості виховного процесу, окремо аналізуються питання підготовки вчителя до виховної роботи.

Наше дослідження доводить, що заідеологізована виховна система, як правило, витворювала власну шкалу цінностей, яка відображала ідеали певних суспільних груп, партій, рухів тощо. Заміна загальнолюдських цінностей фальшивими ідеологічними гаслами спотворювала весь процес виховання, викривляла виховний ідеал, шкодила розвитку й становленню особистості.

Часто виховання розглядають як похідну від суспільного розвитку, заперечуючи зворотний процес, коли вихований індивід сам творить історію: «...цілеспрямована діяльність, що відбувається з метою формування особистості вихованця відповідно до соціально прийнятих норм або ідеалів» [7, с. 16]. Таке визначення хибує тим, що людина ставиться у пряму залежність від норм, які існують у суспільстві, без урахування того, що суспільний організм у той чи інший період свого розвитку може бути цілком хворим (наприклад, епоха побудови комунізму, період сталінізму тощо).

Необхідно також зазначити, що значна кількість педагогів усе ж обстоювали думку, що виховання – це лише мистецтво, а не наука: «Воно досі залишається переважно мистецтвом і багато в чому нагадує діяльність художника» [17, с. 144]. Таким чином, неправомірно заперечувалася як змістова, так й інструментальна складова цього процесу.

Указуючи на особливість учительської діяльності, В.Пачовський зазначав, що «...учитель мусить бути чимсь більшим, ніж учителем – мусить бути дослідником,

громадянином на весь рік в кожному ділі, в кожному кроці, в кожному слові, бо він сповнює місію апостола» [15, с. 113]. Він має творити нових людей, він формує через своїх вихованців родину, місто, громадянство, цілу націю [2, с. 27].

Пробудження і відродження демократичних, гуманних, дитиноцентрованих цінностей в освіті завжди породжувало тенденцію до пошуку оптимальної моделі професіограми учителя. Таку спробу здійснив В. Сухомлинський, і вона виявилася життєздатною й результативною. На думку вченого, «хороший вчитель» відзначається простотою, правильністю, доступністю і довершеністю: «Що означає хороший вчитель? Це передовсім людина, яка любить дітей, відчуває радість від спілкування з ними, вірить в те, що кожна дитина може стати хорошою людиною, уміє дружити з дітьми, приймає близько до серця дитячі радощі й біди, знає душу дитини, ніколи не забуває, що й сам був дитиною.

Хороший вчитель – це, по-друге, той, хто добре знає науку, на основі якої побудований предмет, який він викладає, любить її, знає її горизонт – найновіші відкриття, дослідження, досягнення...

Хороший вчитель – це, по-третє, людина, котра знає психологію й педагогіку, розуміє і відчуває, що без знання науки про виховання працювати з дітьми неможливо.

Хороший вчитель – це, по-четверте, людина, яка досконало володіє уміннями, притаманними тій чи іншій трудовій діяльності, майстер своєї справи» [20, с. 43].

Найважливішими складовими професіограми учителя вчені вважають саме особистісні якості, які ґрунтуються на міцних ціннісних засадах: «У вчительській професії особливо значущими є також духовні, моральні, національно-патріотичні, громадянські тощо орієнтації – весь етичний склад природи педагога. Всі ці якості є, зрештою, бажаними у будь-якій професії, але для вчителя вони є обов'язковими і повинні бути виражені достатньо однозначно. Бо він виховує не тільки словом, але й власним життям, власною поведінкою» [2, с. 28].

Аналізуючи становлення «індивідуальності учителя», на необхідності розвитку особистісних особливостей та якостей особливо наголошує О. Пехота: «Учитель, як особистість, має унікальну композицію особистісних особливостей і систему стосунків з оточуючим педагогічним середовищем. Значущими для вчителя є такі особистісні особливості, як мотивація та напрям професійної діяльності, емпатія, толерантність, психологічна грамотність і компетентність, рівень розвитку комунікативних та організаційних здібностей, виявлення акцентуацій у педагогічній діяльності та багато іншого» [13, с. 241].

Таким чином, аксіологічні основи професіограми вчителя як суб'єкта виховання визначають головні напрямки підготовки майбутнього вчителя до виховної роботи, найважливішими з яких є орієнтація на загальнолюдські цінності як основу виховання; врахування у процесі виховання пріоритетів громадянського суспільства як гарантії втілення ідей свободи і відповідальності; національні вартості як умова збереження самобутньої і автентичної української виховної традиції; особисті цінності як запорука визнання неповторності та унікальності особистості кожної дитини.

Література:

1. Васянович Г. П. Вибрані твори : [в 5-ти т.] – Т. 5 : Збірник наукових праць / Г. П. Васянович. – Львів : Сполом, 2010. – 460 с.
2. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : [посібник для студентів вищих навчальних закладів. Видання друге, доопрацьоване і доповнене] / О. Вишневецький. – Дрогобич : Коло, 2006. – 608 с.
3. Волошин А. Загальна педагогіка / А. Волошин. – Ужгород, 1932. – 25 с.
4. Волошин А. О соціальному вихованню / А. Волошин. – Ужгород, 1924. – 53 с.
5. Волошин А. Педагогіка и дидактика / А. Волошин. – Ужгород, 1924.

6. Волошин А. Педагогічна психологія / А. Волошин. – Ужгород, 1932.
7. Куписевич Ч. Основы общей дидактики / Ч. Куписевич ; пер. с польск. О. В. Долженко. – М. : Высшая школа, 1986. – 368 с.
8. Макаренко А. С. О воспитании / А. С. Макаренко / сост. и авт. вступит. статьи В. С. Хелемендик. – 2-е изд., перераб и доп. – М. : Политиздат, 1990. – 415 с.
9. Мищенко А. И. Введение в педагогическую профессию : [учеб. пособие] / А. И. Мищенко. – Новосибирск, 1991. – 146 с.
10. Мороз О. Г. Підготовка майбутнього вчителя : зміст та організація : [навчальний посібник] / О. Г. Мороз, В. О. Сластьонін, Н. І. Філіпенко. – К., 1997. – 168 с.
11. Національна освіта : традиції і новації у контексті ідей Івана Огієнка : [зб. наук. праць] / за ред. проф. М. В. Левківського. – Київ – Житомир : ЖДПУ, 2002. – 232 с.
12. Ніжинський М. П. Вклад А. С. Макаренка в розвиток радянської педагогіки / М. П. Ніжинський. – К., 1958.
13. Освітні технології : [навч.-метод. посіб.] / [О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.] ; за ред. О. М. Пехоти. – К. : Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.
14. Пашко Л. Ф. А. С. Макаренко и проблема воспитания ответственного отношения к профессии педагога. В книге : А. С. Макаренко, книга 11 / Л. Ф. Пашко. – Львов : Вища школа, 1985. – 155 с.
15. Перший Український Педагогічний Конгрес, 1935. – Львів : накладом Товариства Рідна школа, 1938. – 252 с.
16. Психологія праці та професійної підготовки особистості : навчальний посібник / за ред. П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки. – Хмельницький : ТУП, 2001. – 330 с.
17. Симонов П. В. Темперамент. Характер. Личность / П. В. Симонов, П. М. Ершов. – М. : Наука, 1984. – 163 с.
18. Сисоева С. О. Педагогічна творчість : [монографія] / С. О. Сисоева – Х. – К. : Книжкове видавн. «Каравела», 1998. – 150 с.
19. Скотний В. Г. Філософія : історичний і систематичний курс / В. Г. Скотний. – К. : Знання України, 2005. – 576 с.
20. Сухомлинский В. А. Избранные педагогические сочинения : [в 3-х т.] / В. А. Сухомлинский ; сост. О. С. Богданова, В. З. Смаль. – М. : Педагогика, 1980. – Т. 2 – 384 с.
21. Фрейман Г. О. Формування уявлень про загальнолюдські цінності у підлітків засобами мистецтва : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. Наук : спец. 13.00.01 – теорія та історія педагогіки / Г. О. Фрейман. – Луганськ, 1997. – С. 12–14.
22. Черкасенко С. Шевченко й діти. Шевченко педагогам. 2-ге вид. / С. Черкасенко. – К., 1917.

Пантюк Н.П.

АКСИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРОФЕССИОГРАММЫ УЧИТЕЛЯ КАК СУБЪЕКТА ВОСПИТАНИЯ (ИСТОРИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)

В статье говорится об аксиологических основах профессиограммы учителя как субъекта воспитания в историческом аспекте, сущности и содержания аксиологического подхода в подготовке учителя к воспитательной работе. На основании обработки архивных материалов, публикаций в прессе, пособий и монографий ученых-педагогов проанализированы основные приоритеты профессиограммы учителя как субъекта воспитания. Отражена зависимость формирования профессиограммы учителя от социального заказа. Рассмотрены общечеловеческие ценности с точки зрения формирования профессиограммы учителя и подготовки его к воспитательной работе. Определен перечень педагогических способностей, представляющих собой синтез многих качеств ума, чувств и воли личности.

Ключевые слова: профессиограмма учителя, ценности, воспитание, национальная школа.

Pantuyuk M.P.

AXIOLOGICAL BASIS OF TEACHER'S PROFESSIOGRAM AS A SUBJECT OF EDUCATION
(HISTORICAL ASPECT)

The article deals with the axiological basis of teacher's professiogram as a subject of education in historical aspect and the nature and content of the axiological approach in preparing teachers to educational work. On the basis of studying the archival materials, publications in the contemporary press, textbooks and monographs of the scientists the main priorities of teacher's professiogram as a subject of education are analyzed. The dependent of teacher's professiogram formation on social order is represented. The human values in accordance with formation of teacher's professiogram and his training to the educational work are studied. The list of teaching skills which is a synthesis of many qualities of mind, emotions and the will of a person is defined. The main didactic, academic, perceptual, verbal, organizational and communicative skills and also the pedagogical imagination and the ability to the division of attention and so on are singled out. It is proved that the axiological basis of teacher's professiogram as a subject of education determine the main directions of training future teachers to the educational work, the most important of which are: the orientation on human values as the base of education; the account of priorities of civil society in the process of education as a guarantee of implementation of ideas of freedom and responsibility; national values as a warrant for the preservation of original and authentic Ukrainian educational tradition; personal values as a key to recognition of uniqueness of the personality of each child.

Key words: teacher's professiogram, values, education, national school.

УДК 371.214(09)(477.53)«19/20»

Біла Л.І.*

**ЗМІСТ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ПЕДАГОГІЧНИХ КУРСІВ ПОЛТАВСЬКОЇ
ГУБЕРНІЇ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)**

На основі аналізу історико-педагогічної літератури та архівних джерел автором з'ясовано, що у другій половині ХІХ ст. у Полтавській губернії було створено мережу навчальних закладів з підготовки вчителів початкової школи. Основною ланкою в підготовці вчителів стали педагогічні курси. У статті розкривається зміст навчальних програм педагогічних курсів, виділено основні методи та форми роботи, які застосовувалися в підготовці педагогічних кадрів, виявлено основні напрямки діяльності в роботі педагогічних курсів усіх типів на території Полтавської губернії наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. На основі аналізу історико-педагогічної літератури визначено завдання, що ставилися перед педагогічними курсами всіх типів у підготовці вчителів початкової школи.

Ключові слова: зміст, навчальна програма, педагогічні курси, підготовка вчителів, Полтавська губернія.

Розбудова української незалежної держави, суспільно-політичне становище вимагають суттєвого реформування всіх галузей розвитку суспільства, зокрема системи освіти, головним завданням якої повинен стати пошук варіативних систем, інноваційних технологій і методик професійної підготовки педагогічних кадрів, що заклало б основу професійного світогляду майбутніх педагогів, їх ставлення до професії. Необхідність звернення до історико-педагогічної спадщини, вивчення здобутків, накопичених у системі підготовки та підвищення кваліфікації вчительських кадрів є необхідною умовою для успішного цілеспрямованого розвитку системи освіти в Україні.

Питанню удосконалення підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в історичному аспекті присвятили свої праці Л. Вовк, Н. Калініченко, В. Попова, І. Шумілова, М. Ярмаченко та інші. Проте особливості підготовки вчителів

* © Біла Л.І.